

בס"ד בינ"ו

עש"ו

עמ"י

ספר

תוכחת חיים

על התורה

לרבנו חיים פאלאג'י זיע"א

מר"ן החבי"ף

"על סדר הפרשיות

כל פרשה ופרשה מעין עניינו

בנוי לתלפיות"

בראשית

מעין

תובב"א

פעה"ק

ירושלים

לא יבא ולא יהיה, לברוח למקום שאין חשש מגפה, או להסגר במקום אחד להיות עושה שמירה מעליא, לבל יצא לשוק וגם שלא ליגע עם שום בריה. וכמו כן אם יש חולי אבעבועות שיש לברוח לקטנים, וכמ"ש הרב של"ה. והנה בעתה ברורינו זה שהוציאו הרופאים רפואה לזה, לעשות הרכבה, והוא ברוק ומנוסה, יש לו לאב להשתרל בזה לעשות הרכבה לבנו ולבתו חכף כשהם קטנים, לבל יכה אותם החולי הנזכר. ולענין לעשות רפואה ההרכבה הלזו גם בשבת, עיין בספר זרע אמת ח"ג חיו"ד סימן קכ"ג דמסיק לאסור גשבת יע"ש. גם יחוס האדם על בניו ובנותיו ובני ביתו להטפל הוא בעצמו ובכבודו וכל צרכיהם, אף גרול כבודו יתר מאד. ובא וראה מי לנו גדול מיעקב אבינו ע"ה בחיר שבאבות, שהעיד עליו הכתוב, ויקחם ויעבירם את הנחל. ואמרו רז"ל והביאו רש"י בפירושו החומש, עשה עצמו כגשר, נופל מכאן ומניח מכאן יע"ש. והרי היו לו ליעקב אבינו ע"ה כמה עבדים, כמו שנאמר ויפרץ האיש מאד, ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים יע"ש, ועכ"ז הנהיגם הוא בכבודו ובעצמו, כאשר ישא איש את בנו, והוא בעצמו לקחם כדכתיב ויקחם ויעבירם את הנחל.

ואפשר שזהו רמז הכתוב בסדר עקב, ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, דיש לדקדק, אומרו לדבר בם, דאי קאי על לימוד תורה, הרי הקדים קרא תחילה ואמר ולמדתם אותם את בניכם, ומהו לדבר בם. ונראה שבא לרמוז לנו הכתוב דבשני דברים יחמול איש על בנו, צורך הנפש בלימוד תורה ועבודה, וצורך הגוף להנהיגם בנחת רוח לעולם ולנשואם כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר הוא הולך, כדכתיב ויקחם ויעבירם את הנחל. אם כן זה אומרו ולמדתם אותם את בניכם, דהיינו כמשמעו, שמיידי בחיוב התורה שהוא צורכי הנפש, ואח"כ אמר לדבר בם, לרמוז לבחינה שניה שהוא צורך הגוף, והיינו פירושו לדבר בם, לשון הנהגה על דרך שמתרגם אונקלוס בלשון קיחה לשון דבר. וכן מה שאמרו בגמרא דבר אחד לדור כו' יע"ש. והיינו כי הוא בעצמו יקחם וינהגם אותם, וינטלם וינשואם יחד. אבות על בנים ללמדם להועיל ולהדריכם בדרך **חיים**.

פרשת וישלח

ידקדק ה'אדם ו'חמיר ה'רבה באכילת בשר, כי תאוה נפשך לאכול בשר, לבל ישל באיסור חלב ודם, ואיסור אכילת גיד הנשה, כמ"ש בפרשתנו, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה, כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. והיא מצוה ראשונה שבתורה במצוות לא תעשה, שקודם למצוה זאת נאמרו שתי מ"ע, מצות פרו ורבו בסדר בראשית, ומצות מילה בסדר לך לך. ונראה לתת טעם למה באו הני שלשה מצוות, תלתא כחדא, בזה אחר זה, שכולן הם

ממין אחד בכחינת ברית מילה לשומרי בריתו. דהנה מצות פרו ורבו, היא להיות האדם דבק באשתו ולא באשת חבירו, וזוה זוכה שלא יפגום בריתו. גם מצות ברית מילה, היא גופה כמשמעה, להסיר טומאת הערלה ולהיות בבשרינו חתום באות ברית קדש ולהיות זוכה ע"ז שלא יטמא בריתו באיסור עריות, כמ"ש רז"ל והמפרשים ז"ל. גם איסור אכילת גיד הנשה הוא מהאי טעמא, שהמילה ניתנה בין שתי הירכים וכמ"ש במדרש שוחר טוב, על פסוק, חגור חרבך על ירך גבור, על המילה שניתנה בירכיים יע"ש. ולכן מהאי טעמא, בא ציווי איסור גיד הנשה שהוא בירכיים סמוך למצות עשה, של ברית מילה ופרו ורבו, כי שלשתן כאחד סוג אחד הן. וזהו הענין שהיה שליטה לשרו של עשו הוא שטן הוא יצר הרע ס"מ, לשלוט בירך יעקב אבינו ע"ה ונפגם הירך, כי לא היה לו כח לנגוע בברית מילה של יעקב אבינו ע"ה ממש, מצד קדושתו, כיון שלא פגם בריתו פ"ד שנים שלא ראה קרי והיתה מיטתו שלימה, לכן עשה כל טעדיקי לנגוע בו לפחות בירך. וזהו רמז הכתוב וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו כו', כי כל כונתו היה לפגום בברית מילה ממש. וכיון שראה שלא יכול לו לפגום בריתו, ויגע בכף ירכו, נגע בכף ירכו שהוא הפגם בחוץ ולא בעיקר הכל שהוא היסוד. וכיון שיש קשר ושייכות לברית קדש, עם איסור גיד הנשה, לכן בא מצות איסור גיד הנשה, סמוך ונראה, למצות מילה כאמור. והרב של"ה בסדר זה כתב ז"ל, וגיד הנשה יש לו ה' ענפין מימין, וה' משמאל שהם עשרה, נגד יו"ד כוחות הטומאה הסובבים את המרכבה, שנאמר סביב רשעים יתהלכו. והגיד הזה מוך לברית, שמשם משיכת אלו הכחות. והנה האוכלו מושך עליו רוח הטומאה כי אבר מחזיק אבר. ולשון נשה, ר"ל גיד המשכח עבודת השי"ת. וזהו על כן, לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כי הם נזכרים מכח הטומאה. והנה אברי יעקב אבינו ע"ה, היו כולם תקיפין, ולא היה יכול להם שרו של עשו הבא מכח הטומאה, רק בגיד הנשה מצא מקום לחול ולהכנס שם. וכתבו המקובלים עונש האוכל גיד הנשה, בלי תשובה, להתגלגל בקדשה הנקראת זונה נשכחה, מידה כנגד מידה, משום דמחזיק יצה"ר ושוכח עבודת ה' יתעלה, ונתלה בגהינם בברית מילה עכ"ל. הרי כי ע"י אכילת גיד הנשה הוא מגיע הפגם מהירכים למקום הברית, עד שפוגם בו ובא בגלגול בקדשה. ונראה לרמוז אותיות, ז"ה האוכל הגיד הנשה, הוא מנין מכוון אותיות, ב"א בזונה נשכחה. להודיענו זה הסוד שכתבו המקובלים, כי האוכל גיד הנשה בא בגלגול בזונה נשכחה כאמור. והוא ע"ד מה שאמרו רז"ל, דברית הלשון הוא מכוון כנגד ברית המעור, וכיון שהוא חוטא בלשונו באכילת איסור, הוא גורם פגם גם לברית המעור, ומזה יבא עונשו דעבירה גוררת עבירה, לבא בגלגול באשה זונה נשכחה כאמור.

אשר בזה נראה לפרש רמז הכתוב גופיה, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. [רף נח] דיש לדקדק דלמה נקט בתחילה בני ישראל ולא בני יעקב, ואחר כך הזכיר שם יעקב, כי

נגע בכף ירך יעקב. אכן על פי האמור נחא, והוא דכבר ביארנו רעיקר איסור אכילת גיד הנשה, הוא בעבור כי על ידי זה יבא לפגום בריתו. גם ידוע מה שאמרו בזה הקדוש ריש סדר שמות על פסוק ואלה שמות בני ישראל כו', דישראל כשאינן חוטאים בזנות ושומרי ברית קדש, נקראים בני ישראל, בני ישראל עאלו, בני ישראל נפקו יע"ש. ע"נ מ"ש רז"ל ששם יעקב היה ראוי להקרא שמו עקב, על שם הכתוב, וידו אווחת בעקב עשו, ונקרא שמו יעקב, על שנטל יוד משם עשו, שהיה נקרא עשוי יע"ש. ונראה לומר הטעם, כי כיון דיעקב אבינו ע"ה, אחוז בעשר כחות הקדושה, שהם יוד ספירות כידוע ליודעי חן, נגד עשר כחות הטומאה הרמזיים בעשרה ענפים אשר יש בגיד הנשה, ולעומת מה ששלט יעקב בעשו, שלא פגם בריתו ולא בשום אבריו, שכולם קדושים, כולם טהורים, וזכה ליקח אות יוד בשמו, בא עתה שרו של עשו הוא ס"מ, להלחם בו בעבור זה, ויגע בכף ירכו, שיש בהם יוד ענפים, לעומת אות יוד שלקח משמו. אם כן זהו כונת הכתוב, על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה דייק להקרא אותם בשם בני ישראל, להורות כי כל עיקר איסור גיד הנשה הוא שגורם לזנות כאמור.

ולכן בני ישראל שהם נקראים בשם זה על שם שאינן חוטאים בזנות, יאותה להם שלא יאכלו בני ישראל הקדושים, גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה. ודייק קרא לאסור בכל זמן שקורין הפסוק הזה עד היום הזה. ולא תימא דזהו היה בימים ההמה שלא היה בהם תורה להגן על הזנות, כי ידוע שהתורה מגן לאדם שלא לחטוא בזנות, כמ"ש בע"ז דף י"ו, מדבר זימה תשמור עליך התורה יע"ש, לזה אמר עד היום הזה, ונתן טעם כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה, ולהיות שם יעקב שלקח היוד מעשו ושלט בעשו בכחות הקדושה, שהם עשרה, והכניע כחות הטומאה, זה גרם לבא עתה להלחם בו, ולכן צריך הרחקה גדולה לבל יאכל גיד הנשה שישלוט בו כחות הטומאה הלילה, לא יבא ולא יהיה. וכבר ביארנו דג' מצות הללו הם נגדרים בהדי אהדי פרו ורבו, ברית מילה, גיד הנשה, נראה שזהו רמז הכתוב, כי נגע בכף ירך יעקב, תיבת בכ"ף, נוטריקון, ב'רית כ"ף פ'דיה. ברית, כמשמעו, דהיינו ברית מילה. כף, רמז לגיד הנשה אשר על כף הירך. פריה, רמז למצות פרו ורבו. וזהו נמי מ"ש באבות פ"ב, עבירה גוררת עבירה, דהיינו שע"י שאוכל גיד הנשה ועובר עבירה, זאת גוררת לו עבירה אחרת, לבא אח"כ בגלגול באשה זונה נשכחה, רח"ל.

וזוהו מה שאמר בחולין פרק גיד הנשה רף צ"ב ע"ב, דתניא, ושומנו של גיד הנשה מותר, וישראל קדושים נהגו בו איסור יע"ש. דהיינו טעמא שנקראו ישראל קדושים באיסור זה, כי כבר ידוע מה שאמרו רז"ל כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדושה. והכא באיסור גיד הנשה כשעושה גדר וסייג לאסור גם שומנו, הגם שמתר מרין תורה, הרי נוהג בו קדושה שגודר עצמו מלחטוא בזנות כאמור, אשר זה נראה שהחמירו בזה הקדוש סדר זה דף ק"ע ע"ב במדרש הנעלם, דאסור הגיד

הנשה בהנאה, והיינו טעמא דכין דכל כך טומאתו חמורה, שמטמא את עצמו באיסור זנות, לכן אין מקום להנאות ממנו מאומה. ולכן צריך להזהיר למנקרין שינקרו ויחטטו אחר הגיד הנשה, לכל ישאר חלילה, אפילו כמלא נימא. ואם כן צריכים המנקרים ליהזר, שינקרו הדק היטב, היטב הדק, על הגיד הנשה שהוא בלאו, כל שכן באיסור דם וחלב, שעיקר איסורן יותר חמור שהן בהכרת, שצריכין הבית דין שבכל מקום ומקום, להיות עיני השגחתם עליהם, ולהעמיד על גבי אלו המנקרים תלמידי חכמים מיראי ה' וחושבי שמו, שיהיו עומדים עליהם כפעם בפעם, ולראות אם מנקרים הדק היטב, ולא ישאר לא חלב, ולא חוטים מגיד הנשה אפילו כחוט השערה לא יהיה בהם, שינקרו כמצרף ומטהד כסף, כדת וכהלכה, לכל יכשלו ' עם ב"ני. ואם ח"ו נמצא אחר איזה מן המנקרים שלא דקדק הרבה בניקורו, ולא חטט אחריו, בכל מין בשר הצריכה ניקור, לעשות בו משפט כתוב בשולחן ערוך יורה דעה טוף סימן ס"ד סעיף כ"א וז"ל טבח שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או קרום, מלמדים אותו שלא יזלזל באיסורין. אבל אם נמצא אחריו חלב, אם הוא כשעורה מעבירין אותו, ואם נמצא כזית, ואפילו בהרבה מקומות, מכין אותו מכת מרדות, ומעבירין אותו, יע"ש.

וגמה גמרצו אמרי יושר, דברי הרב מהרש"ל בספרו ים של שלמה, שם בחולין פרק גיד הנשה סימן י"ט וז"ל, ובאור זרוע כתב, בעל נפש לא יסמוך אלא על טבח הבקי יודע בטיב הניקור, ומנין החוטים האסורים בבהמה לבר מקנקנות החוט שתחת הלשון ע"כ, ואני הגבר אשר שמעתי וראיתי שרוב המנקרים שלנו, אף על פי שמחמירים בענין הניקור לחתוך אף ההיתר, מכל מקום כמה פעמים בא, שמקילין בחלב וקנקנות של גיד הנשוו; מרוב המהירות שיש להם שעת הדחק וכל שכן בשעת הבציר, על כן נהגתי בעצמי, שלא לאכול בשר המנוקר, עד שיבא מנקר אחר, ויבדוק הבשר, אם הוא מנוקר כראוי. ולעיל בריש פרק קמא סימן ב' הארכתי בזה וז"ל שם וכן קבלתי שאין הנשים נאמנות על ניקור אחוריים. כי אין לך מילתא דטריחא יותר ממנו, ומפני עצלותן, לא יפשפשו כל כך, ולא ינקרו כפי הצורך ומה שכתבו המחברים, שהנשים נאמנות בניקור, בסתם ניקור קאמר דהיינו הפנים, אבל לא אחוריים, שצריכות ניקור היטב ואומנות רבה. ואומר אני דאף אם תמצא לומר שהתוספות היו מדברים גם בניקור אחוריים, היינו שנאמנות לומר שהוא מנוקר ולא שמנקרות הן בעצמן כדפרישתי לעיל. ועוד אפשר לומר ולחלק בימי הקדמונים שלא החמירו כל כך בניקור כמו עתה, כי מדין התלמוד (אין) הניקור קשה כל כך רק שהוסיפו עליו אחדי כן, כמו שהחמיר בעל העיטור בסדר הניקור ובארץ אשכנז החמירו יותר ויותר בגין חטיטת הקנקנות וקליפת הבשר מהחלב וכמה ורידים מדם. ואף שרוב החומרות מדדבנן, ובדרבנן האמינו לנשים מכל מקום הכא לא ידעי מהו מדרבנן ומהו מדאורייתא, ומהו משום חלב, ומהו משום דם. [דף נט] או מהו משום גיד הנשה או קנקנות, כאשר ראיתי

להרבה מנקרים שאין יודעים, ואם כן מפני עצלותם לא ינקרו היטב, ולפעמים ימצא אחריהם כשעורה חלב, כאשר הוא נמצא בעוונותינו הרבים עתה ברוב המנקרים, דכשרבתה עליהם מלאכת הניקור כגון בעת החורף והבציר, ימצא אחריהן חלב וקוננות, ודברים כאלה ק"ו בנשים שאין לסמוך עליהן ואף בסתם מנקר אין לסמוך עליו, לבעל נפש, אם לא שמכיר בו שהוא איש ירא אלהים ובקי במלאכת הניקור, ומשום שלא לחלק בין המנקרין, ושלא לבייש לבר ישראל נהג החסיד הרב מהר"ם מינץ, שלא לאכול שום בשר מנוקר, עד ששלח אחר מנקר אחר, שראה אחריו, אם נשאר בו דבר שאינו מתוקן וסיפר דבר זה לכל המנקרין, שלא יתביישו זה מזה, ולא יתקנאו איש באחיו. ותיקון גדול הוא ביראת ה', רבודאי השני מעיין אחריו היטב, כדי שימצא עליו עליה, כי כל אומן, שונא לחבריה, ומתוך זה הראשון נזהר וכן כולם נזהרים מפחד זה כאשר אירע, על ידי ועיין לקמן, פרק גיד הנשה, סימן י"ט, עד כאן לשונו. גם בספר האגור סימן אלף קע"ה כתב ז"ל, וכן אני הצעיר נוהג שלא לאכול מנקרי הידכים, אלא ממנקר ת"ח ההולך לחומרא בכל המקומות הנזכרים יע"ש. והרב דמשק אליעזר דף רמ"א ע"ג כתב ז"ל, לכן אני אומר בזמנינו זה, מי שנקר בשר והלך לו, ולא ידעין אם הוא בקי, אסור לאכול מאותו ניקור אף על פי שאין בקי להדאותו, וכן נוהגין כל בעלי הוראות, וראיתי לדבותי, שלא סמכו על נקן רק צוהו שינקר לפני ב"ה בברא ובשוקא לעיני הכל כדי שינקר בטוב. ואולי מפני שהם ז"ל, לא יכולין לנקר, לכן צוו לנקר לעיני הכל כדי שאחרים היודעים הניקור, יראוהו, וגם יהיה נתפס כגנב שמתירא תמיד, שמא יבא אחר היודע לבדוק ויברוק אחריו, וכן יש לנהוג בכל המקומות ע"כ ובדף רל"ז ע"ד כתב ז"ל וגם הנקרן בעצמו, יראה שלא יהיה נקרן, עד שיהיה בקי בכל הדברים הנ"ל כדי שלא יקוים בנו, נבלה וטריפה לא תאכלו, לכלב תשליכון אותו, ובמדרש תשליכו אותו כלומר לטבח עצמו תשליכו אותו מפני שגזל נבילה וטריפה של כלב. וכמה חסדים ואנשי מעשה שאינן אוכלין אחוריים שקורין זאדיק, בשביל זה כמו שציוה החסיד מהר"ר אברהם שעפטל לבניו הגאונים יצ"ו וכן אני נוהג אחריו, וכל ימי לא אכלתי אחורים, אף אחר שנקרן, עכ"ל.

וּמִרְן הַחֲבִי"ב בְּכִנּוּהַ"ג בְּיוֹ"ד סִימָן ס"ה הַגַּב"י אוֹת ס"ג הִבִּיא דְבָרֵי הַרֵב הַנּוֹכַח יע"ש, וכן אני נוהג שלא לאכול שום בשר הצריכה ניקור כלל כלל לא, מפני חששת המנקרים שלא נקרו היטב, ויבא הדיבר ח"ו לאכול ספק איסור חלב וכדומה. וכן יש להזהיר למנקרים שתכף אחר השחיטה, ינקרו הבשר הצריכה ניקור, כי בהיות הבשר עדין רך ולח, נראין החלב, וחוטי הדם, וחוטי הגיד הנשה, והקוננות ביותר, ויכול ליטלן בנקל, ובפרט בטחולים. וכבר כתב הרב ד"ש בתשובה סימן שנ"ב ז"ל, הזהרנו למנקרים לנקר כל הטחולים בעורן לחים, וסמוך להוצאתם מן הבהמות, כדי שיקל להם השלכת החוטים לבלתי יכרתו באמצען, יע"ש.

וּמִנְהַג עִירָנוּ אֲזַמִּיר יע"א, מִזְמַן מוֹרִינוּ הַרֵב הַגְּדוֹל מ"ז אוֹר הַי"ד ר"ח, שֶׁלֹּא לֵאכּוֹל

טחול כלל, לפי שעל הרוב ימצא איזה מחטיץ וכדומה המטרפין לבהמה, ויבואו אחר כך להכנס בכמה ספיקות ותערובות. לכן זאת עשה, לבל יאכלו הטחולין, ולא יצטרכו לנקרן כלל, כיון שנהגו לאיסור והוא משום גדר וסייג לתורה, אין מתירין להם בשום מקום, ובשום זמן כמבואר בש"ס ובפוסקים. ובלאו הכי אפילו במקום שנהגו לנקר הטחול ולאוכלו, בטחול היוצא מהבופילו, נהגו בו איסור, לפי שאין אדם בקי בניקורו מרוב חלב שבו, כמ"ש הרב שולחן גבוה חלק יורה דעה, סימן ס"ד ס"ו ס"ק כ"ט, יע"ש.

עוד אני מדבר, שאין צריך לומר, שיזהרו הרבה מאד שלא יניחו הבשר הצריכה ניקור שלשה ימים רצופים בלתי ניקור, כמו שפסק מור"ם בהגה ב"ד סימן ס"ד סעיף י"ח, ז"ל, וכן יש לנקר הבשר תוך שלושה ימים מן החלב שלא יתקשה החלב שבו, ומכל מקום אם לא נקרו תוך ג' ימים, אין לאסור בדיעבד, אלא מנקרו אח"ך, ושרי, עכ"ל. ולדעת הרב דוד בן זמרא בתשובה ח"ה סימן שני אלפים שכ"ח, נראה, שמחמיר ולאסור אפילו לצלי אש, שכתב ז"ל, אבל דעתי הוא כדעת המחמיר ולאסור אפילו על ידי צליה, דבשלמא כששהא בלא מליחה, מתייבש הדם, ואע"פ דאין כח במלח להוציא, האש מוציאו, ואע"פ דאין כח באש למשוך הדם שבתוך החתיכה, הוי דם האברים שלא פירש, ומותר אבל החלב שבתוך הבשר, כיון שאתה מודה דאסור לבשלו, אף לצלי אסור, דהרי אין האש מוציא החלב, אלא אדרבה מפעפע בכל הבשר, ואם אתה אומר דנבלע קצת מן החלב בתוך הבשר, כיון שעמד ג' ימים והוי ככבוש, דאין לו תקנה על ידי צליה. ואפילו בירך יש להחמיר. ואף על גב דגידין אין פולטיין, ושומנו של גיד אינו אסור מן התורה, מכל מקום ישראל הקדושים נהגו בו איסור, ומחמירין בו, כאלו הוא חלב ממש, זהו דעתי, עכ"ל.

עין רואה דעת הרב, להחמיר, אם שהא ג' ימים הבשר הצריכה ניקור, בלתי ניקור, דאין לו תקנה אחר כך בניקור, ואפילו ע"י צלית אש יש לאסור, וכמ"ש. עוד יש להזהיר למנקרים, כי כשיעשו מלאכת הניקור, דיעשו אותה באמת ובאמונה, כי לפעמים מביאים הבעלי בתים שלהם, שלקחו בלתי מנוקד, ונוחנין למנקרים כדי לנקר להם גם הבשר הכשר, כדי לגנוב מבעל הבשר בשר הכשר לאכול. ומלבד איסור גזל שחמור מאד כידוע, עוד בה, שעל ידי זה שדעתם לגנוב את הבשר הכשר, לא ידקדקו היטב להוציא מה שהוא אסור משום איסור חלב ודם וגיד הנשה. וכבר ספרו לי מעשה שאירע, דראו באחד מנקר, שניקר הרבה בשר ביום אחד, וניקר גם בשר כשר, ושוב היה רוצה למוכרה לאחרים הבשר הכשר, וכשנתודע הדבר לממונה אחד מהעיר, קנס אותו, שנטל מלפניו כל הבשר הכשר, והשליכה לכלבים. גם יש להזהיר למנקרים שלא יהיו שכורים מיין ושכר ושאר משקין המשכרים בעת ובעונה שמנקרים, כי כיון שדעתם הוא מבולבל מחמת השכרות יבואו לטעות במלאכת המנקרות, [דף ס] ולא ידקדקו היטב ולא יראו עיניהם כטיב ברוב המקומות הצריכין

ניקור, לכן צריכים הם להיות שפויים ברעתם, ואם יראו אותם כשמנקרים שהם שכורים יעבירו אותם מאומנותם, ויקנסו אותם. וגם כשיחזרו אחר כך, צריך שיקבלו עליהם דברי חברות, דהיינו לקבל עליהם בכל חוזק וחוקף לבל ישחו יין ושכר, ושאר משקים המשכרין, כל עוד שהם עסוקין באומנות זה, כי בנפשו הוא איסור חלב דם, דעיקר שורש איסורן לעובר עליהם, ענוש כרת, ה' יצילנו, אמן.

וראיתי בסוף ספר לחם הפנים שכתב וז"ל, הירא און דבר ה', המנקרים כהלכתו וכמשפטו, צריך שיהיה בידם ובראשם שלשה כללים אלו. הכלל הראשון הוא, כל המנקר מחויב לידע איזה גידין אסורים משום גיד הנשה, ואיזה אסורים משום דם, ואיזה אסור משום חלב בפרטות, הגם שידוע אותם בכלל, כמו שאמרו חכמים, כל הגידין בכלל הם קי"א, וסימנין, כל שולחנות מלאו קי"א כו'. והגידים האסורים משום חלב ומשום גיד הנשה, המה נ"א, והסימן אל תאכלו ממנו נ"א. מכל מקום צריך לידע כל אחד בפני עצמו בפרטות, איזה אסור משום גיד הנשה, ומשום חלב, ומשום דם, כי הגידים האסורים משום גיד הנשה ומשום חלב צריך לחטט אחריהם ולשרש אחריהם עם שורשיהן.

הכלל השני הוא, כל מנקר יכוין בקולפו, שיקלף הרק היטב, והרי הוא משובח, שמחוייב כל אדם לחוש לממונם של ישראל, כמ"ש ז"ל רכשם שאסור להתיר את האיסור, כך אסור לאסור את ההיתר. ונקוט האי כללא בידך, כל מנקר שאינו מנתח מקום הגיד בראשונה, ואחר כך חותך אותה ממקום שורשה, פשיטא ודאי, שיכלה את הבשר עד שידוע רק מקום הגידין, ולא כל הבהמות שוות, יש גידין שמונחים באיזה בהמות עמוק בבשרן, ובאיזה בהמות מונחים בעקמומית מלמעלה, ממילא אם לא יפתח מקום הגיד בראשונה, הוא מכלה ממונם של ישראל, שמחתך מהבשר יותר מדי. יתר על זה, אם לא יגלה הגיד עד מקום שורשו אי אפשר שיחטט אותו, וישאר בו ציצין המעכבים אותו מלאכול, ונמצא שמאכיל טריפות לישראל ח"ו, והוא מעוות שלא יוכל לתקן, וכמ"ש ז"ל מעוות לא יוכל לתקן, זה המאכיל טריפות לישראל. וגם כל מנקר צריך לידע, שהטעם שאנחנו מקליפים מן הנשר, הוא, שהשומן מהגיד הנשה ומהחלב הוא מתפשט ומתפרר בין הרביקין ובין הפרישות.

הכלל השלישי, שיהיו כל מנקרי בשר, שלא יתנו הבשר עד שיעיינו בו פעמים ושלוש, שלא ימצא אחריו חלב כשעורה, ואפילו שלא במקום אחד, וכל הנמצא אחריו חלב או גיד הנשה מעבירין אותו ומכין אותו, מכל מקום אם כן אוי לה לאותה בנשה, כל ימיו בחרפה, והבושה והעבירה גדולה, לכן יהא כל מנקר ירא חטא וירא שמים וחרד, ויעשה המלאכה באמונה, ויהי נקי מה' ומישראל, עכ"ל.

גם הרב הלבוש ז"ל ביורה דעה, בסוף סימן ס"ה, העתיק סדר הניקור בקיצור, וכדי

לזכות את הרבים, חיים ביד, אביאנו פה, ח"ל, הנוקר את הבשר, מתחיל בראש, ומחמתו, ומוציא את המוח, ומעביר הקרום שעליו. ואחר כך מעביר הקרום שתחת המוח הדבק בעצם. ונוטל הלחיים בידו, ומחתך בסכין מצד הלשון. ומוציא גיד אחד, ומחתך מצד השני, ומוציא גיד אחד, ומחתך בסכין תחת שורש בלשון, ומוציא ממנו חוט של דם. ויורד משם לגרגרת למקום שחיטה, ומוציא משם שני גידין, אחד מצד זה סמוך לבשר, ושני מצד זה, סמוך לבשר, והן חוטין אחרים שאינן נחתכין בשעת השחיטה. והאי דצריך להוציאם, הני מילי, כשלא הפריד הראש מן הגוף, אבל אם הפריד הראש מן הגוף, כבר כלהחוטין הללו נחתכו ונפתחו, ואין צריך שוב להוציאם, כי דמם יזוב לחוץ בעת המליחה. וכל זה יעשה גם כן בעוף, דנמצא הכל בו כמו בבהמה. ואחר כך חותך את החזות לשני צדדין, מאותו בשר אדום הסמוך לחזה, מוציא חוט של דם, דאוחזו מקצה חזה עד קצתו, וכן מן החזה השני. ונוטל הסכין, ומחלק בין כתף לגוף, ונוטל את הזרוע ואת הכתף, ומתחיל מראש הכתף באמצעיתו ומחתך ומוציא גיד עבה ולבן, ומוליך הסכין ומחתך הזרוע עד קצותיו, עד שימשוך ויוצא כל הגיד, דאוחזו משפת הכתף הסמוך לשדרה עד קצות היד, וצריך לשקוע הסכין יפה עד שיעקרו אוונו הגיד והחוטין הנמשכין ממנו מעיקרו. ובשעה שהוא מחלק בין הכתף לגוף, צריך לשקע הסכין בשפת הכתף סמוך לשדרה, ויעקר שורש גיד הזה שהזכרנו למעלה דשם השורש שלו, ומוציא מצד הכתף מלמעלה חוט א' וכן לכתף ב'. ונוטל היד ומחתך בו ומוציא ממנו גיד אדום, ואינו נמשך למעלה, כי מידתו כמידת היד. ומחתך מצד היד, ומוציא משם גיד אחר שהוא סמוך לעצם היד. ואחר כך, מתחיל במקום (שהוא) סיום הגיד שמוציא מן החזה, ומקלף בידו אותו קרום שעל הכסלים, שאסור משום חלב וגם החלב שתחתיו, צריך לקלף, שיש שאסורין אותו, וכשמקלף נראין ראשי החוטין שהן בכסל שאיסורם גם כן משום חלב, והם שלשה מימין, ושנים משמאל, שלשה שמימין, מתחלקין לשנים שנים, ושנים משמאל, לשלשה שלשה. נוטל ראשי הגיד בידו, ומושך ובהיתו חם, הם נמשכין מאליהן, אבל אם הם צונן, צריך לפשפש אחריהן. וקולף הקרום של חצר הכבד, במקום שהחלב הגדול שוכב שם, וגורר אותו חלב שתחת בשר מתנים, ומקלפו יפה יפה משני צידי הבהמה, ואחר כך מעביר בשר המתנים שקורין בלעז לונבי"ל ובל"א לעדווי"ץ, וגררו יפה משני צדדין. ונוהגין שאין לאוכלו אלא צלי, ולא משום שיש בו איסור לאוכלו מבושל, אלא שאין בו טעם כשהוא מבושל, שעיקר טעמו הוא בצלי, הילכך אין לאסור לא אותו ולא תערובתו (ו)כשבשלו אותו (ש)צריך לגרור גם כן אותו השומן הנקלף בסכין, כמו חלב שהוא בגמד הצלעות בראש הכסלים, והוא בין אותו הבשר ובין פני הבשר הסמוכים לעור, ואחר כך מחתך העצם המתווך בנתיים מפני ששורש החלב תחת המתניים קשור שם. ומסיר כל הגבהות עד שישתוה עם הבשר, כדי שלא ישתייר בו משרשי החוטין ובשר המתנים כלום, כי שם שרשי חוטי החלב מעורבין ומסובכין זה בזה ואי אפשר לנקרן ולכך יחתוך כל בשר המתנים שם שלא ישאר שום חלב דבוק שם, וחוזר לבני מעיים

ומושך אותן ממקום שהן קבועין בו, ומוציא ראשיהם של בני מעיים, באותו חלחולת המטונפת ומחתך אותה חלחולת עם אמה מבני מעיים, ומשליכו. האמה, משום חלב, וחלחולת משום דאינו ראוי לאכילה. ומנקרין את הכנתא מכל החוטים שבה משום דם. ונוטל הררא דכנתא, ומקלף מעליה קרום של חלב, וכל חלב שעל הקיבה, ושעל הכרס, ובית הכוסות והמסס, וקרום שעמו, גם החלב שדבוק תחת הפריסה, הכל מעבירין משום חלב. ונוטל הטחול ומקלף מעליו קרום עם החלב שעליו, ונוטל ראש הגיד דבתוך הטחול ומושך אותו, ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכם, וכולן אסורים משום חלב. ונוטל את הלב ומחתך (האונין) האזנים ומשליכן, משום שיש בהן חוטין הרבה מלאין דם, ואי אפשר לנקרן, ואחר כך קורעו שתי וערב ומוציא את דמו. ונוטל את הכליות ומעביר החלב שעליהם, ומנקרין יפה יפה, ונוטל הסכין ומחתך ומעביר קרום שיש על כל אחת ואחת ומחתך בתוך הכוליא ונוקר אותו שורש של גיד מתוך הכוליא, שהוא עם קצותיו הנראין מבחוץ, וכן לכוליא השני. ונוטל את הבצים ומעביר קרום שעליהן משום דם. וממשיך את החלחולת השנית דבראש הכרכשתא, וקולף קרום של חלב שעליה עם אותו חוט של דם מקצה אל קצה, ונוטל הסכין ועוקר כל אותו חלב הסמוך לחלחולת מכל הצדדין, מעיקר האליה (עד מקו' שעקר ממנו בשד המתנייים שקורין לונבי"ל שהזכרנו למעלה עם כל אותן החוטין המעורבין עם אותו חלב עד שמנקר יפה יפה מקו' שהחלחול' קבועה בו מחלב חוטיין וכל דבר ונוטל הסכין וחותר באליה ומוציא ממנה חוט שמתחלק לב' וממשיך החוט מעיקר האליה) עד קצותיה מאותן פנים המקישיין על ירכי הבהמה, מפני שאותן החוטין יונקין מחלב הכליות. ואחר כך נוטל הסכין וגורר מאותן הפנים גופן אותם החומדים והם מקומות גבוהים קצת, וגורר אותם עד שישתוה מקום גבהות עד החמורים עם מקומות השפלים שביניהן, ולא ישתייד לכל פני האליה, לא בשר ולא שמנונית, אלא גורדין יפה. ופוסק הירך האחד, ומפרק בסכין במקום שיש הזכרות בעצם שבו גיד הנשה, וחותר הזכרות הנקבות ומשליכו, מפני דיש בהן קצת משרשי החלב, וגם הבשר דבצדדין מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטין וחלב שבו, ומן גיד הנשה שבו, וכל החוטין והחלב הניכרים שם למראית העין. ואחר כך, נוטל העצם האמצעי שפסק הזכרות מקצתו ונוקר החלב ומיני החוטין ממנו, וחותר בסכין גדול הקצה השנית שסמוך לעצם של שוק מפני ששרשי הגיד נקשרים שם, ונמצא העצם האמצעי מחותר משני צדדין ואף אותו עצם שהוא סמוך לו, חותר בסכין גדול אותו המקום הסמוך לעצם זה שהזכרנו, ומפשפש אחר חוטין קטנים שהם קנקנחותי של גיד הנשה, ומסיר גם כן חתיכות קטנות של חלב דשם, ומעביר אותו גיד אחר הנמשך מקצת עצם האמצעי עד קצות השוק, והוא הנראה לעינינו, וכן לירך השני וכל גידין שבירך אסורין בין צלויין בין מבושליין קצתם משום חלב וקצתם משום גיד הנשה, הילכך צריך לנקר אותם יפה, ולהוציא כל החוטין וכל החלב שבירך, ואי אפשר לפרש ולהבינם כולם בכתב, אלא במראית העין ממנקר בקי ומומחה ומוחזק בכשרות, ואחר הניקור אוכל

את הירך בין צלוי בין מבושל. עד כאן סדר הניקוד מבעל העיטור ויש אומרים, שצריך להסיר ג"כ חוטין שאחורי האזנים משום דם. ויטלו גם החוטין שבריא, והריאה יבקע בכל סמפון וסמפון קודם שיבשלנו כרי שלא יתאסף דם שבו בתוך הסמפונות ויש להחמיר. ויורד לרגלים, וחותר מעט מן הטלפיים בראשן, כדי שיצא הדם, וחותר בין הטלפיים אותן חוטין המלאים דם, עכ"ל.

והנכוץ הנלע"ד הוא שבכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר יעמידו שלשה ת"ח הבקאים ברני ניקוד והם יהיו סומכים לאחרים בתחילה רהבא למלא ידו להתחיל במלאכה זאת להיות אומנותו מנקד שלא יתנו לו סמכה להיות מנקד עד שיבחנו אותו פעמים שלש בכל מיני ניקוד עד שיהיה בקי בהם שבכל ששה חדשים לפחות יקראו למנקרים ויעמדו לפניהם לנקד ויחקרו בהן אם ינקרו הדק היטב וגם בכל שבוע ושבוע יעבו' דרך הילוכו אחד מן הסומכים בפתע פתאום בחנות שמנקרין הבשר וישים עיני השגחתו על הניקוד ההוא אם ינקר היטב ומה טוב ומה נעים אם יהיו שני מנקרים במקום אחר אחד לנקד הבשר ואחד לעשות אח"ך הגהה אם ינקר היטב ועכ"פ איהרה שמענו לכל מנקד כשהוא באחד שמנקד שאחר הניקוד יעבדו בעיניו עוד פעם שנית ושלישית בכל המקומות שניקד אם נשאר איזה דבר או לא. וכבר ביארו רז"ל במדרש רבה, סדר ויקרא פרשה ה' וז"ל, אמר רבי אייבו, מעשה בטבח אחד בציפורי שהיה מאכיל את ישראל נבילות וטריפות. פעם אחת ערב יום הכיפורים, אכל ושחה ונשחזר ועלה לראש הגג ונפל ומת, התחילו הכלבים מלקקין את דמו, אחון ושאילון לר"ח מהו לאעבר יתיה מקדמיהון, אמר להו כתיב ואנשי קרש תהיון לי ובשר בשרה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו, זה שהיה גזל את הכלבים ומאכיל לישראל נבילות וטריפות ארפון להון, מדידהון אינון אכלין, עכ"ל. הנה מבואר דמי שמאכיל את ישראל איסור נבילה וטריפה, עונשו הוא, דהכלבים אוכלים אותו. ואפשר לומר דרך רמז, רהנה מנין הגידים שהם אסורים הצדיקים ניקוד, הם כמנין קי"א, וענן הכולל כולם הם גימטריא קי"ב, כמנין הכלבי"ם (עם המלה) שעולה קי"ב, לומר לך, רהמאכיל לישראל דברים כאלו שבמנינים קי"ב, שהרי הם אסורים ואינו מנקד היטב להסיר הרבר האסור, שהוא כמו איסור נבילה וטריפה, הרי הוא עונשו כי לכלב תשליכון אותו, והכלבים באים ואוכלים את בשרו, על אשר גנב מהם ואכל את חוקם, מה שהיה זכות שלהם וחלקם. ולכן יש למנקרים לזוהר הרבה בזה וכמ"ש. ואין צריך לומר לקצבים המשרחים שלהם, שלא יקחו בשר הצריכה ניקוד, למוכרה לאחרים [דף סב] בלתי ניקוד, שהוא איסור גמור. וכ"ש וק"ו שיש לזוהר לבל יבואו להחליף בשר כשר, בבשר טריפה גמורה, אפילו שוגג, כי הוא מכשיל את ישראל, וביותר יגדל עונשו כשיהיה ח"ו במזיד גמור, למכור בשר טריפה בחזקת כשרה. ועל שוחטי מתא, העי"א, אשר המה עומדים על גביהם, החיוב מוטל עליהם שיהיו עיניהם פקוחות על הקצבים המוכרים הבשר ועל המשרחים שלהם שיהיו שם במקום השחיטה בלילה, לבל יבואו להחליף בשר טריפה, בבשר כשירה, בין בשוגג, בין במזיד, ולעשות סייגים וגדרים הרבה

ינ"ב וכן הוא בירושלמי פ"ח דתרומות, ועי' להרא"ש בס' בשמים ראש סימן ס"ד, ולהג"א בשם א"ז בחולין פניה' לרצ"ג ע"ב ס"י ט"ו. ומ"ש בענייני בת' לחי"ד, ובס' הקטן רוח חיים חי"ד סימן שם"ה, בס"ד.

במש'מרות נטועים, במקום השחיטה, ומשמרת למשמרת כדי שלא יבואו לידי מכשול עון. ואם יראו איזה ענין בענייני שחיטה, ובדיקה וניקור, וכיוצא בזה שמקילין בהם, יעמדו על נפשם כדי לתקנו כדת של תורה. ואם לא ישמעו אליהם, תכף יודיעו הדבר לפני בית דין הצדק שבעיר העי"א שהמה בחכמתם יעמדו בפרץ, ולא ינוחו, ולא ישקטו, עד שירימו מכשול מדרך עמו, כי ידוע מ"ש רז"ל על פסוק ואשמם בראשיכם, שעון הדור תלוי בראשי עם קדש, כי בידם תלוי לתקן הענין ביתר שאת ויתר עז, ואדרבא אם יעמדו לתקן הפרצה בימיהם לבל יכשלו, הם מזכים את הרבים, וכל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו, וזכות הרבים תלוי בו ובדבר הזה יאריכו ימים ושנות

פרשת ושב

י' בטח ה'אדם ו'ישים ה'כטחתו בה' אלהינו, מרחם אלהי ישראל, כי גדולה הבטחה יותר מכולם, שצריך האדם לשום הבטחתו בהקב"ה, כי הוא אל זן ומפרנס לכל, כדכתיב בירמיה סימן טו"ב, ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו. וגם במשאו ובמתנו יהיה בוטח בה', וכמו שאמר הכתוב, וזכרת את ה' אלהיך, כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, וכתרגומו, שהוא נותן לך עצה למקני נכסין. ואם יארע לפעמים שהיה מחזר אחר איזה סחורה ובא אדם אחר וקדמו, ולקח אותן הנכסים, שהוא היה רוצה ליקח, או שהוסיף על הערך, לא ירע לו ויחדר אפו בו, ויקבל הכל מאת ה' מן השמים, שהוא משגיח על הכל, ולא יהיה לו איבה ושנאה וקנאה עם חברו בעבור זאת, כי מלבד מה שאמרו רז"ל בגמרא, שמונותיו וחסרונותיו, הכל קצובים מראש השנה, עוד בה, אביא לך דברי רז"ל ביומא דף ל"ח ע"א, מכאן אמר בן עזאי, בשמך יקראוך, ובמקומך יושיבוך, ומשלך יתנו לך, אין אדם נוגע במוכן לחבירו. ופרש"י ז"ל, בשמך יקראוך לא ידאג אדם לומר פלוני קפח פרנסתי, כי על כרחי, בשמך יקראוך, לבא לשוב במקומך. ומשלך יתנו לך, כלומר לא משלהם יתנו לך מתנה, אלא מזונות קצובים לך מן השמים, עכ"ל.

ואם כן, אין לאדם להתרעם ולהתקוטט עם חבירו, על שבא ולקח הסחורה, או הדבר שהיה רוצה הוא לקחתו. וזה נראה כונת הכתוב, בסדר קדושים, לא תקום ולא תטור את בני עמך, ואהבת לרעך כמוך אני ה'. והוא דקיימא לן דכל אומן סני לחבריה, לזה אמר לא תקום ולא תטור את בני עמך, ואהבת לרעך, ואיזה רעך אני מזהירך שתאהב אותו, שהוא כמוך, באומנות אחד, והדין נותן שתשנאהו, כי כל אומן סני לחבריה, ועם כל זאת תאהב אותו, ונתן טעם אני ה', נאמן לשלם שכר, והכל תלוי בידי ובהשגחתי, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו. וכן כתב הסמ"ג לאוין ה', שהביא הא דיומא וסיים, ז"ל, על כן אל ישנא אדם לחבירו כשמרויח אצלו, ודואג פן יקפח